

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

УДК (UDC) 327 (73:510) «1963/1969»

ГОНЧАРЕНКО А. В., КЛОЧКО М. О.

**КНР У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ США У ПЕРІОД ПРЕЗИДЕНТСТВА
ЛІНДОНА ДЖОНСОНА, 1963-1969 рр.**

У статті досліджено зовнішню політику США щодо КНР під час президентства Л. Джонсона у 1963-1969 рр. Охарактеризовані причини, хід та наслідки активізації зовнішньополітичної стратегії США у китайському напрямку протягом періоду, що досліджується. Досліджено практичну реалізацію Вашингтоном доктрини «стримування Китаю». Проаналізовано роль різних угруповань в американському істеблішменті у формуванні китайської політики Білого Дому, конкретні зовнішньополітичні дії адміністрації президента США Ліндон Джонсона щодо КНР у 1963-1969 рр.

Ключові слова: США, КНР, Китай, зовнішня політика, Ліндон Джонсон, американо-китайські відносини, доктрина «стримування Китаю».

Американо-китайські відносини у другій половині ХХ ст. займали одне з головних місць у світовій політиці. Протягом десятків років історичні шляхи США і Китаю зближувалися, розходилися, а інколи перепліталися найхимернішим чином. Відносини двох держав визначалися тенденціями розвитку їх внутрішньої і зовнішньої політики, взаємодія яких призводила до співпраці і протистояння, періодів конфронтації і нормалізації двосторонніх стосунків. Всі ці процеси відкладали свій відбиток не тільки на специфіку американо-китайських відносин, але і на співвідношення світових політичних сил.

Історичний аналіз подій другої половини ХХ ст. показує, що цей період можна охарактеризувати як час тісної взаємодії США і КНР. Найбільш яскравим свідченням цього процесу є співпраця двох країн у складних умовах «холодної війни» і намагання зберегти безпековий характер системи міжнародних відносин тієї епохи.

На початку 60-х рр. ХХ ст. США сприймали КНР як свого головного суперника в боротьбі за ідеологічний, військово-політичний і економічний контроль в Азії. Розробка зовнішньополітичної стратегії щодо «нового Китаю» була важливою складовою частиною міжнародної політики Вашингтону в контексті формування американської геополітичної доктрини, підґрунтя якої сформували політичні концепції «стримування» і «відкидання» комунізму, які забезпечували ідеологічне обґрунтування зовнішньої політики США.

У геополітичних категоріях Білий Дім розглядав систему міжнародних відносин як біполярне протистояння США-СРСР. При цьому термін «радянський комунізм» у 60-х рр. ХХ ст. досить часто ототожнювався з монолітним блоком СРСР, КНР і соціалістичних країн Східної Європи.

Гончаренко Анатолій Володимирович - кандидат історичних наук, доцент, Сумський національний аграрний університет (Україна).

Клочко Микола Олексійович - кандидат філософських наук, Голова Сумської обласної державної адміністрації (Україна).

Історіографія порушеної нами проблематики багаточисельна, проте у вітчизняній історичній науці відсутні праці, присвячені дослідженню зовнішньої політики США щодо Китаю в 1963-1969 рр. З поміж великої кількості робіт учених різних країн, присвячених тематиці, що вивчається, перш за все, необхідно виокремити праці американських дослідників Г. Моргентау [1; 2], А.Д. Барнетт [3; 4], Г. Кіссінджера [5; 6], Д. Девіс і Ю. Трані [7]. Активно досліджували зовнішню політику США щодо Китаю радянські історики С. Сергейчук [8], В. Кузьмін [9], В. Воронцов [10], Б. Занегін [11]. У сучасній російській історіографії різні аспекти американо-китайських відносин вивчали І. Цветков [12], А. Давидов [13], А. Бондарєва [14], В. Юнгблюд і Т. Воробьева [15]. Окремо слід виділити роботи білоруського історика А. Косова [16; 17; 18].

Аналіз історіографії проблеми дозволяє зробити висновок, що в науковій літературі зібрано величезний фактичний матеріал з поставлених у роботі проблем, намічені основні лінії формування зовнішньополітичного курсу США щодо КНР у 60 рр. ХХ ст. та з окремих питань міжнародних відносин. Разом з тим до теперішнього часу відсутнє комплексне дослідження тематики, що вивчається. Саме тому, мета статті - дослідити еволюцію зовнішньої політики США щодо Китаю в період президенства Ліндона Джонсона у 1963-1969 рр.

Реалізацію практичних корективів у зовнішній політиці США щодо КНР Джон Кеннеді планував здійснити під час другого терміну свого президентства, проте цьому завадили постріли в Далласі 22 листопада 1963 р. Раніше група дослідників, до якої входили один з найближчих соратників Джона Кеннеді, заступник державного секретаря у справах Далекого Сходу Роберт Хілсмен, спеціальний помічник держсекретаря в Бюро далекосхідних справ Дж. К. Томсон-мол., співробітник відділу КНР Л. Грант і директор відділу досліджень далекосхідних справ А. С. Вітінг запропонувала перейти до більш реалістичної китайської політики [19, с. 114].

Восени 1963 р. цю доповідь було передано для ознайомлення в Білій Дім, держдепартамент та Пентагон [18, с. 91]. Проте з цими пропозиціями не ознайомилися ні президент Л. Джонсон, ні заступник держсекретаря А. Гарріман, ні держсекретар Д. Раск, який відмовився прочитати цю доповідь, незважаючи на запит Р. Хілсмена [20, с. 351, 355].

Після цього, 13 грудня 1963 р. у Сан-Франциско Р. Хілсмен виступив з промовою, в якій зазначив, що необхідно перейти до реальної політики щодо Китаю, відкинувши у бік зайві емоції. Крім цього, він запропонував:

1. Зберігати вплив США в Азії, підтримуючи своїх союзників - чанкайшистів;
2. Бути готовими до переговорів з Китаєм;
3. Об'єктивно оцінювати політику КНР [14, с. 531].

У своєму виступі Р. Хілсмен повторив положення «Базової політики національної безпеки» У. Ростоу [19, с. 115]. Виступ заступника держсекретаря був першою публічною заявою, в якій говорилося про те, що США хотіли б поліпшити відносини з КНР, якщо Пекін стримає свою ворожість щодо

Тайваню [18, с. 92]. Звичайно, це не означало, що Вашингтон залишить Китайську республіку (Тайвань) без підтримки, оскільки, як відзначив Хілсмен, США продовжать блокувати агресивні спроби Пекіна щодо Тайваню [18, с. 115; 20, с. 351].

Заява про необхідність реалістичного підходу щодо американо-китайських відносин йшла в розріз з новим курсом стосовно КНР, який почала формувати нова адміністрація президента США Л. Джонсона. Серед американського керівництва було чимало прихильників жорсткого курсу щодо КНР [16, с. 124]. Одним з них був Д. Раск, який блокував цілу низку ініціатив щодо поліпшення американо-китайських відносин [11, с. 318] та був проти «будь-яких поступок комуністичному Китаю» [15, с. 49]. Що стосується відносин з Китайською Республікою, то 27 листопада 1963 р. Ліндон Джонсон повідомив Чан Кайши, що буде продовжувати політику свого попередника [12; 17, с. 282]. Вашингтон і надалі офіційно не визнавав тезу про «єдність Китаю», здійснюючи в тайванському питанні оборонну політику, спрямовану на недопущення захоплення острова КНР і підтримку тайбейського режиму [21, с. 85].

Війна у В'єтнамі була головною проблемою адміністрації Л. Джонсона та відволікала увагу від китайської проблеми. Будь-які ініціативи щодо «пом'якшення» жорсткої лінії стосовно КНР, що виходили знизу, в тому числі з академічних кіл, не знаходили підтримки в урядових сферах і блокувалися ними. Архітектори американської політики щодо Китаю віддавали перевагу колишнім зовнішньополітичним установкам, в основі яких було уявлення про КНР як про невід'ємну частину соціалістичної співдружності [10, с. 22]. Тайбей став важливою ланкою в периметрі «антикомуністичної оборони» в АТР [22, с. 97]. Крім того, під час війни у В'єтнамі Пекін намагався не загострювати ситуацію в Тайванській протоці, що пояснювалося його небажанням отримати «другий фронт» в умовах наростаючої конфронтації з СРСР [12; 17, с. 282].

Приймаючи рішення про розширення збройного втручання США в Індокитай, президент Л. Джонсон не міг не враховувати в якості одного з головних чинників антирадянську орієнтацію КНР, яка істотно обмежувала можливості співпраці китайських керівників з СРСР та іншими соціалістичними країнами в плані спільної відсічі американській експансії. Крім того, на думку Г. Кіссінджера, антикитайський фактор зіграв важливу роль у рішенні Л. Джонсона почати війну у В'єтнамі [5, с. 208].

З метою посилення збройного втручання у війну в Індокитаї у 1964 р. Конгрес США затвердив Тонкінську резолюцію, яка дозволяла президентові «вживати всіх необхідних заходів для відсічі будь-якого нападу на збройні сили Сполучених Штатів» [23, с. 136], що не викликало заперечень з боку Пекіна. Навпаки, він відкрито прагнув зменшити значення американської ескалації війни і агресивних дій проти ДРВ [8, с. 143].

У 1965 р. тривали зустрічі американського та китайського послів у Варшаві, однією з тем переговорів у ході яких була війна у В'єтнамі. В результаті цих зустрічей було досягнуто угоди, згідно з якою Китай надавав США свободу дій у Південному В'єтнамі [8, с. 142-144].

У наступні роки під час «культурної революції» китайські керівники не приховували бажання покінчити з війною у В'єтнамі. Коли в 1968 р. у Парижі почалися американо-в'єтнамські переговори, в Китаї про них зовсім не згадували, або давали зрозуміти, що не можна вірити в їх успіх [13, с. 104].

Необхідно відзначити, в середині 60-х рр. ХХ ст. в урядових колах США не знімали з порядку денного питання про необхідність «боротьби з комуністичною агресією», уособленням якої в Азії був і Китай. Представники американського істеблішменту розуміли, що їх відхід з Південно-Східної Азії неминуче надасть Китаю можливість використати шанси для поширення свого впливу на цю частину континенту [13, с. 104].

Крім того, в цей час Білий Дім почав схилитися до думки про самостійність КНР на міжнародній арені. Важливим фактором, який призвів до зростання ролі Пекіну в системі зовнішньополітичних пріоритетів Вашингтону, було випробування Китаєм ядерної бомби в 1964 р. Унаслідок цього, вже у другій половині 60-х рр. ХХ ст. значна частина американських правлячих кіл розглядала КНР як потенційно небезпечного ворога, як «новий центр революційного комунізму і джерело згубної зарази». Крім того, одним з лозунгів В'єтнамської війни була теза про «стримування Китаю» [11, с. 318; 16, с. 124; 17, с. 282].

Саме тому політика «стримування» КНР тривала, незважаючи на заклики китайських високопосадовців до мирного співіснування [7, с. 560-561]. Однак заклики Пекіна мали суто декларативний характер і були ідеологічним компонентом китайської зовнішньої політики. Насправді, все залишалось як і раніше, оскільки тенденція до послаблення напруженості в американо-китайських відносинах не могла бути реалізована внаслідок неготовності обох країн до суттєвих змін своєї позиції щодо одна одної [10, с. 13].

У цьому контексті показовим фактом є промова заступника державного секретаря в справах Далекого Сходу М. Банді 12 лютого 1966 р. в якій він відзначив, що уряд США розглядає Китай як силу, яка кидає виклик американським інтересам: «Зовнішньополітичні цілі Пекіна і тактика, до якої він вдається для досягнення цілей, гостро ставлять перед нами проблему війни і миру в Азії, а також проблему свободи і життя мільйонів людей не тільки в Азії, але і у всьому світі». Він також зазначав, що Вашингтон не може погодитися з пануванням континентального Китаю в Азії і що США є «великим ворогом Пекіна» [9, с. 29].

Незважаючи на це, в середині 60-х рр. ХХ ст. у Сполучених Штатах все частіше почали лунати голоси стосовно перегляду китайської політики Білого Дому в бік її поліпшення. Все більше уваги перспективам поліпшення американо-китайських відносин почали приділяти в Конгресі, особливо внаслідок зростання антирадянських тенденцій у політиці КНР. Під час відповідних слухань у середині 60-х рр. мова йшла про те, як змінити політику Вашингтону щодо КНР з урахуванням радянсько-китайських розбіжностей. Цьому також сприяла кампанія, що розгорнулася в позаурядових колах, перш за все, в середовищі університетської професури, метою якої був перегляд зовнішньополітичного підходу до Китаю [13, с. 104].

У 1966 р. Комітет з міжнародних відносин сенату на чолі з сенатором-демократом Дж. У. Фулбрайтом провів слухання стосовно політики США щодо «комуністичного Китаю», під час яких було висловлено думку про необхідність зміни зовнішньої політики щодо КНР. Крім того, ліберальні кола американського істеблішменту виступили за принцип «стримування без ізоляції» [11, с. 319].

Що стосується прибічників Чан Кайши у США, то у другій половині 60-х років ХХ ст. їх позиції значно ослабли, оскільки більшість активістів «китайського лобі» у 1960-х рр. зійшли з політичної арени, або перестали лобіювати інтереси Тайваню. Все це сприяло тому, що 1968 р. в обох палатах американського Конгресу прихильники «Комітету одного мільйона проти допуску комуністичного Китаю в ООН» опинилися в меншості [16, с. 124-125; 17, с. 283; 24, с. 117].

Значні соціально-економічні та політичні успіхи тайбейського режиму змусили Білий Дім припинити економічну допомогу уряду Чан Кайши в червні 1965 р., зберігши тісну американо-тайванську економічну співпрацю [25, с. 123]. У 1966 р. Сполучені Штати стали головним торгово-економічним партнером Тайваня, випередивши Японію [22, с. 109].

Американські засоби масової інформації, аналізуючи наприкінці 1966 р. фактори, які вплинули на розробку китайської політики США в якості основних виокремлювали антирадянщину маоїстів, а також економічні та політичні труднощі у КНР [10, с. 26].

Внаслідок цього, в китайській політиці Вашингтона відбулися зміни, що свідчили про можливість розвитку контактів з комуністичним Китаєм, який хоча публічно і засудив перехід Сполучених Штатів до політики «стримування без ізоляції», проте почав сподіватися на можливість відновлення контактів між КНР і США [10, с. 30]. Проте, американські ініціативи у Пекіні сприймалися прохолодно. Інакше, сторони не поспішали йти на зустріч, будучи невпевненими в справжньої ширості один одного [17, с. 283].

Крім того, дещо раніше до ворогів КНР був зарахований СРСР. Про це заявив Мао Цзедун у бесіді з французькими парламентаріями в лютому 1964 р. [26]. Перехід Китаю до здійснення «особливого курсу» на міжнародній арені відбувався одночасно з перерозподілом співвідношення сил у західному світі. Посилення протиріч між західними союзниками виразилося, зокрема, у відмові Франції від участі у військовій організації НАТО, вихід з СЕАТО, спробах захистити Європу від надто активного американського втручання в її справи. Посилилася економічна міць ФРН і її роль у міжнародному житті [13, с. 107].

Китайські керівники, взявши за основу ці протиріччя, сконструювали теорію «проміжних зон», яка була покликана, з одного боку, виправдати зближення КНР з країнами Західної Європи та Японією, а з іншого, протиставити СРСР і США решті світу, особливо країнам, що розвиваються. Схема «двох наддержав», що борються за світову гегемонію (або іноді, навпаки, змовляються між собою про розподіл світу за рахунок третіх країн), стала широко пропагуватися китайськими лідерами,

розрахунок яких, будувався на можливості провокування конфронтації як між самими цими державами, так між ними, з одного боку, і країнами, що розвиваються, з іншого [13, с. 107].

Влітку 1967 р. у Глассборо відбулася зустріч президента США Л. Джонсона з прем'єр-міністром СРСР А. Косигінім під час якої обговорювали і китайську проблему. Американський лідер зазначив, що «Китай є найбільшою небезпекою для обох країн у нинішній час» [15, с. 48; 27, с. 532]. Радянський прем'єр вважав, що Пекін зацікавлений у виникненні проблем у відносинах Москви і Вашингтона [15, с. 48; 27, с. 555]. У телефонній розмові з Д. Ейзенхауером стосовно цієї зустрічі Л. Джонсон зазначив, що радянський прем'єр «був дуже стурбований проблемою Китаю» і намагався втягнути президента в розмову про випробування там атомної бомби. У відповідь Ейзенхауер сказав, що «Китай - як американська, так і радянська проблема» [15, с. 48; 27, с. 559, 561]. Подібну думку також підтримував і Генрі Кіссінджер, який констатував: «Китай в ці роки розглядався великою проблемою для всіх миролюбних сил» [6, с. 228].

Наприкінці 60-х рр. ХХ ст. Пекін переконався в безперспективності спроб націлити наступальний потенціал США та СРСР один на одного з метою провокування нового конфлікту. Наслідком цього став поворот китайського керівництва на межі 60-70-х рр. ХХ ст. до західного світу, в першу чергу до країн Західної Європи і Японії. Одночасно з цим поворотом доктрина «антиамериканізму» китайського керівництва почала втрачати свій «антиімперіалістичний» зміст, оскільки КНР почала розглядати США вже не як лідера єдиного Заходу, а як відокремлену перешкоду на шляху досягнення поставлених ним на міжнародній арені цілей. У той же час, вступивши на шлях співпраці з правлячими колами західних країн, китайські лідери почали поступово готувати умови для активізації діалогу з США [13, с. 107].

Перехід на нові позиції у зовнішній політиці, не пов'язані з колишнім політичним курсом, розширив Китаю свободу маневру на міжнародній арені. Нагнітання антирадянських настроїв у середині країни і постановка того ж принципу в центр зовнішньополітичної діяльності надали можливість китайському керівництву не тільки підготувати ґрунт для різкого повороту «обличчям до Заходу», а й дозволяли розраховувати на відповідну позитивну реакцію західних країн.

Не викликає сумнівів, що американські аналітики задовго до цього почали уважно відстежувати і аналізувати процес докорінних змін у зовнішній політиці КНР. А. Д. Барнетт датував його початок кінцем 1957 р. відзначаючи, що в міру активного залучення в діяльність міжнародної спільноти Китай «діє все більш і більш як звичайна держава і все менш як революційна держава» [4, с. 283]. При цьому, він зауважував, що «довготривалі революційні цілі були підпорядковані безпосереднім короткочасним національним інтересам» [4, с. 274].

А. Д. Барнетт підкреслював, що після завершення процесу внесення змін до свого зовнішньополітичного курсу КНР поставила на перше місце свої національні інтереси, а не революційні цінності. «Революційна

войовничість китайських комуністів була здебільшого виражена в риторичній формі, а не в конкретних діях... Коротше, китайська підтримка революцій за кордоном брала головним чином форму моральної підтримки» [14, с. 248].

Констатуючи ймовірну наявність суттєвих розбіжностей у верхніх ешелонах китайського керівництва з питань зовнішньої політики, і особливо ставлення до СРСР, Барнетт вважав, що швидкість, з якою в КНР було переглянуто підхід до відносин з США в 1971 р., свідчила про те, що Мао Цзедун і Чжоу Еньлай поспішали зробити це, поки вони перебували на політичній арені.

Зі свого боку, Білий Дім, зіткнувшись з неможливістю реалізації власних зовнішньополітичних завдань старими методами, був змушений перейти до пошуків нових засобів. Нестабільність всередині американського суспільства в зв'язку з війною у В'єтнамі, посилення боротьби національно-визвольних сил у різних частинах світу і цілий ряд інших факторів поставили питання про необхідність розробки нового курсу, який мав би забезпечити збереження світового лідерства США при мінімальних витратах матеріальних і людських ресурсів з їх боку [13, с. 111].

Сенатор Р. Кеннеді, який був кандидатом на пост президента США від демократичної партії у 1968 р. у розпал В'єтнамської війни [28, с. 305] і республіканець Р. Ніксон [29, с. 312], який невдовзі був обраний президентом, були прихильниками активного використання китайського фактору в американській зовнішній політиці і віддавали належне концепції «балансу сил», яка почала займати чільне місце в американській зовнішньополітичній стратегії.

У цих умовах збереження колишнього ворожого ставлення до КНР на рівні здійснення Сполученими Штатами своєї практичної політики все очевидніше ставало безперспективним. Це чітко розуміла адміністрація республіканця Річарда Ніксона, що прийшла до влади в США в січні 1969 р. Зміна підходу Вашингтону щодо КНР дозволяла не тільки послабити напругу в двосторонніх відносинах, але почати перегляд всієї політики на Далекому Сході, необхідність якого обумовлювалася цілою низкою чинників. Принципово інша розстановка сил в Азії у порівнянні з тією, яка існувала після закінчення Другої світової війни і в 50-х рр. ХХ ст., зміцнення незалежних національних держав, зростання місцевого націоналізму, розмах національно-визвольних рухів, націлених, в тому числі, і проти проамериканських режимів, робили політично і економічно не вигідним і все більш складним збереження присутності США в цьому регіоні [13, с. 111].

Замість «стримування китайського агресивного комунізму», проголошеного в 50-х рр., у другій половині 60-х рр. ХХ ст. США в Азії зіткнулися з необхідністю боротьби не проти «китайської експансії», а проти національно-визвольних рухів у відповідних країнах. Важливим елементом нового підходу США щодо КНР стала переоцінка зовнішньополітичних можливостей Китаю. В ході «культурної революції» виявилися глибокі протиріччя між різними угрупованнями в китайському керівництві, запекла боротьба, ареною якої стала вся країна, дозволили

американським політикам припустити, що головною проблемою для Пекіну протягом тривалого періоду буде врегулювання внутрішніх проблем у країні, а не зовнішньополітична експансія [1, с. 97-195; 2, с. 320-395]. Ці припущення переконали американський істеблішмент наприкінці 60-х рр. XX ст. за відсутності загрози їх інтересам у Східній Азії з боку КНР, унаслідок чого, у листопаді 1968 р. США припинили патрулювання Тайванської протоки і висловили зацікавленість в переговорах з китайською стороною [5, с. 187].

І нарешті, відхід Китаю від комуністичного блоку і різке посилення антирадянських елементів в його політиці відкривали перед Вашингтоном привабливі перспективи - використовувати для зміцнення своїх позицій виникнення нового фронту боротьби між колишніми ідейними однодумцями, які перетворилися на непримиренних ворогів.

Прагнення повернутися до реалізації політики «балансу сил», яку США вдало здійснювали в минулому, активно підтримувалося школою «політичного реалізму», один з провідних представників якої - Генрі Кіссінджер - отримує посаду в адміністрації Річарда Ніксона. Розглядаючи антирадянську політику китайського керівництва в сукупності з величезним людським і зростаючим ракетно-ядерним потенціалом КНР як утворення нового «центру сили», представники цієї школи наполягали на переході від «біполярної» до «багатополюсної» політики. Одним з найважливіших її елементів повинна була стати нормалізація відносин з Пекіном, доведення їх до рівня, приблизно рівного радянсько-американським відносинам [3, с. 124; 30, с. 52].

Завдання формування нового підходу щодо КНР гостро ще в 1967 р. оприлюднив кандидат в президенти від республіканської партії Р. Ніксон у своїй програмній статті «Азія після В'єтнаму», яка була опублікована в журналі «Foreign Affairs». В цій публікації він закликав визнати «реальність Китаю» і приступити до проведення такої політики, яка сприяла б поверненню КНР у міжнародне співтовариство в якості «великої і прогресивної нації, а не епіцентру світової революції» [31, с. 122-124]. Кандидат від республіканської партії йшов до перемоги на президентських виборах 1968 р. використовуючи зовнішньополітичні концепції своїх політичних опонентів - лібералів, за якими закріпилася репутація «умиротворителів комунізму». При цьому він користувався безперечною перевагою в цих діях, оскільки належав до консервативного табору.

У цьому контексті цікава позиція інших американських політиків з табору опонентів Демократичної партії. Генрі Кіссінджер згадує про розмову з Нельсоном Рокфеллером у липні 1968 р. Торкаючись американо-радянських відносин, Рокфеллер зазначив: «Нам потрібно навчитися вести справи з різними конкуруючими центрами комуністичної влади... Я б почав діалог з комуністичним Китаєм. Діючи в тонкому трикутнику відносин між Вашингтоном, Пекіном і Москвою, ми покращуємо можливості угод з кожним, оскільки ми збільшуємо наші можливості стосовно обох». У цих словах, очевидно, були окреслені контури майбутньої політики США [5, р.

205]. Крім того, в суспільно-політичних, академічних та творчих колах США у цей час поширювалися більш сприятливі, ніж в Білому Домі, уявлення про «комуністичний Китай» [15, с. 50; 32, с. 22].

Підготовка до перегляду політики США щодо КНР почалася з перших днів діяльності республіканської адміністрації. Необхідно було розробити систему односторонніх кроків, які Білий Дім міг зробити не ставлячи себе в не вигідне становище і які не вимагали б відповідних дій китайської сторони.

Таким чином, незважаючи на наявність в політичних, академічних і громадських колах США певних настроїв на користь визнання КНР як політичної реальності міжнародного життя, питання про фактичне і тим більше юридичне визнання Китаю в другій половині 60-х рр. XX ст. постійно відсувалося на другий план. Навіть у 1968 р, коли Сполучені Штати заповонив масовий антивоєнний рух, опитування громадської думки показували, що незважаючи на критичне ставлення до ситуації у В'єтнамі, збереження військової присутності Вашингтону в Індокитаї схвалювалося головним чином через «китайський фактор».

Цьому багато в чому сприяло розгортання в КНР «культурної революції» з її екстремізмом зовнішньополітичних гасел і установок. Китай сприймався в США як агресивна і непередбачувана держава, здатна на будь-яку міжнародну авантюру. Тон висловлювань американських засобів масової інформації щодо КНР у середині 60-х рр. XX ст. був неприховано ворожим. Ця ворожість різко похитнулася після радянсько-китайського прикордонного інциденту в березні 1969 р.

Отже, під час перебування при владі у США адміністрації президента Ліндона Джонсона у 1963-1969 рр. китайська політика Вашингтона не зазнала кардинальних змін, залишившись орієнтованою на стримування і ізоляцію КНР, а також на цілковиту підтримку Тайваню. Незважаючи на це, наприкінці 60-х рр. XX ст. поступово почали проявлятися об'єктивні передумови, які сприяли в майбутньому в нормалізації американо-китайських відносин та дозволили врегулювати більшість спірних питань, що, врешті-решт, призвело до міжнародного визнання КНР з боку США.

1. *Morgenthau H.J.* A New Foreign Policy for the United States / H.J. Morgenthau. - N.-Y.: Praeger, 1969. - 252 p.

2. *Morgenthau H.J.* Truth and Power, Essays of a Decade 1960-1970 / H.J. Morgenthau. - N.-Y.: Praeger. - 1972. - 449 p.

3. *Barnett A.D.* A New U.S. Policy Toward China / A.D. Barnett. - W.: Brookings, 1971. - 132 p.

4. *Barnett A.D.* Uncertain Passage. China's Transition to the Post-Mao Era / A.D. Barnett. - W.: Brookings, 1974. - 387 p.

5. *Kissinger H.* White House Years / H. Kissinger. - Boston: Little, Brown and Company, 1979. - 1751 p.

6. *Киссинджер Г.* О Китае / Г. Киссинджер. - М.: Астрель, 2013. - 635 с.

7. *Дэвис Д.З.* Кривые зеркала. США и их отношения с Россией и Китаем в XX веке / Д.З. Дэвис, Ю.П. Трани. - М.: Вагриус, 2009. - 912 с.

8. *Сергейчук С.* США и Китай (Политика США в отношении Китая. 1948-1968) / С. Сергейчук. - М.: Международные отношения, 1969. - 184 с.

9. *Кузьмин В.В.* Китай в стратегии американского империализма / В.В. Кузьмин. - М.: Международные отношения, 1978. - 271 с.

10. *Воронцов В.Б.* Китай и США: 60-70-е годы / В.Б. Воронцов. - М.: Наука, 1979. - 177 с.
11. *Занегин Б. Н.* Политика в отношении Китая / Б. Н. Занегин // Современная внешняя политика США. - М.: Наука, 1984. - Т. 2. - С. 302-340.
12. *Цветков И. А.* Политика США по отношению к тайванской проблеме, 1949-1999 гг. [Электронный ресурс]: дис. ... канд. ист. наук: 07.00.15 / И. А. Цветков. - СПб, 2000. - Режим доступа: <http://www.ushistory.ru/dissertatsii/179-dissertatsija-oglavlenie.html>.
13. *Давыдов А.С.* Идеология и прагматизм в китайской политике США: дис. ... канд. ист. наук: 07.00.03 / А.С. Давыдов. - М., 2005. - 247 с.
14. *Бондарева А. А.* Американо-китайские отношения в первой половине 60-х гг. XX века / А. А. Бондарева // Молодой ученый. - 2016. - № 26 (130). - С. 530-532.
15. *Юнгблюд В.Т.* Советско-китайский раскол в американской политике разрядки международной напряженности (1968-1973 гг.) / В.Т. Юнгблюд, Т.А. Воробьева // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. - 2018. - № 1. - С. 47-57.
16. *Косов А.П.* Внешняя политика США в отношении КНР в 1949-1969 гг. / А.П. Косов // Ученые записки УО «ВГУ им. П.М. Машерова». - 2012. - Т. 14. - С. 118-127.
17. *Косов А.П.* Китайская политика администрации Л. Джонсона / А.П. Косов // Наука - образованию, производству, экономике: материалы XX (67) Регион. науч.-практ. конф. преподавателей, науч. сотрудников и аспирантов, Витебск, 12-13 марта 2015 г.: в 2 т. - Витебск, 2015. - Т. 1. - С. 282-283.
18. *Косов А.П.* Политика США в отношении Китая в период президентства Дж.Ф. Кеннеди / А.П. Косов // Ученые записки УО «ВГУ имени П.М. Машерова». - 2015. - Т. 19. - С. 85-92.
19. *Pellegrin Ch.J.* «There are bigger issues at stake»: The Administration of John F. Kennedy and United States-Republic of China Relations, 1961-63 [Электронный ресурс] / Ch.J. Pellegrin // John F. Kennedy History, Memory, Legacy: An Interdisciplinary Inquiry. Edited by John Delane Williams, Robert G. Waite and Gregory S. Gordon. - University of North Dakota, 2010. - P. 100-115. - Режим доступа: <http://und.edu/org/jfkconference>.
20. *Hilsman R.* To Move A Nation: The Politics of Foreign Policy in the Administration of John F. Kennedy / R. Hilsman. - N.-Y.: Doubleday & Co., Inc., 1967. - 602 p.
21. *Bush R.C.* At Cross Purposes. U.S.-Taiwan Relations since 1942 / R.C. Bush. - N.-Y.: M.E. Sharpe, 2004. - 286 p.
22. *Tucker N.B.* Taiwan, Hong Kong, and the United States, 1945-1992: uncertain friendships / N.B. Tucker. - N.-Y.: Maxwell Macmillan International, 1994. - 337 p.
23. Background Information Relating to South-East Asia and Vietnam (2-nd Revised Edition). Committee on Foreign Relations. U.S. Senate. - W., 1965.
24. *Kusnitz L.A.* Public Opinion and Foreign Policy: America's China Policy, 1949-1979 / L.A. Kusnitz. - Westport: Greenwood press, 1984. - 191 p.
25. *Li Kuo-ting.* The Evolution of Policy behind Taiwan's Development Success / Kuo-ting Li. - New Haven: Yale Univ. Press, 1988. - 189 p.
26. The Times. - L. - 1964. - 1 March.
27. FRUS. 1964-1968. - Vol. XIV. Soviet Union. - W.: United States Government Printing Office, 2001. - 815 p.
28. *Яковлев Н.Н.* Преступившие грань / Н.Н. Яковлев. - М.: Международные отношения, 1970. - 352 с.
29. *Mazo E.* Nixon. A Political Portrait / E. Mazo, S. Hess. - N.-Y. Harper & Row, 1968. - 326 p.
30. *Moorsteen R., Abramowitz M.* Remaking China Policy. U.S. - China Relations and Governmental decisionmaking / R. Moorsteen, M. Abramowitz. - Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1971. - 136 p.
31. *Nixon R.M.* Asia after Viet Nam [Электронный ресурс] / R.M. Nixon // Foreign Affairs. - 1967. - Vol. 46. - No. 1. - P. 111-125. - Режим доступа до журналу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/1967-10-01/asia-after-viet-nam>.
32. Место Китая в глобальной политике США / Отв. ред. В. П. Лукин. - М.: Наука, 1987. - 359 с.

References

1. Morgenthau H.J. A New Foreign Policy for the United States / H.J. Morgenthau. - N.-Y.: Praeger, 1969. - 252 p.
2. Morgenthau H.J. Truth and Power, Essays of a Decade 1960-1970 / H.J. Morgenthau. - N.-Y.: Praeger. - 1972. - 449 p.
3. Barnett A.D. A New U.S. Policy Toward China / A.D. Barnett. - W.: Brookings, 1971. - 132 p.
4. Barnett A.D. Uncertain Passage. China's Transition to the Post-Mao Era / A.D. Barnett. - W.: Brookings, 1974. - 387 p.
5. Kissinger H. White House Years / H. Kissinger. - Boston: Little, Brown and Company, 1979. - 1751 p.
6. Kissindzher G. O Kitae / G. Kissindzher. - M.: Astrel', 2013. - 635 s.
7. Devis D.Z. Krivye zerkala. SShA i ikh otnosheniya s Rossiey i Kitaem v XX veke / D.Z. Devis, Yu.P. Trani. - M.: Vagrius, 2009. - 912 s.
8. Sergeychuk S. SShA i Kitay (Politika SShA v otnoshenii Kitaya. 1948-1968) / S. Sergeychuk. - M.: Mezhdunarodnye. otnosheniya, 1969. - 184 s.
9. Kuz'min V.V. Kitay v strategii amerikanskogo imperializma / V.V. Kuz'min. - M.: Mezhdunarodnye otnosheniya, 1978. - 271 s.
10. Vorontsov V.B. Kitay i SShA: 60-70-e gody / V.B. Vorontsov. - M.: Nauka, 1979. - 177 s.
11. ZaneGIN B.N. Politika v otnoshenii Kitaya / B.N. ZaneGIN // Sovremennaya vneshnyaya politika SShA. - M.: Nauka, 1984. - T. 2. - S. 302-340.
12. Tsvetkov I.A. Politika SShA po otnosheniyu k tayvan'skoy probleme, 1949-1999 gg. [Elektronnyy resurs]: dis. ...kand. ist. nauk: 07.00.15 / I.A. Tsvetkov. - SPb., 2000. - Rezhim dostupa: <http://www.ushistory.ru/dissertatsii/179-dissertatsiya-oglavlenie.html>.
13. Davydov A.S. Ideologiya i pragmatizm v kitayskoy politike SShA: dis. ...kand. ist. nauk: 07.00.03 / A.S. Davydov. - M., 2005. - 247 s.
14. Bondareva A.A. Amerikano-kitayskie otnosheniya v pervoy polovine 60-kh gg. XX veka / A.A. Bondareva // Molodoy uchenyy. - 2016. - № 26 (130). - S. 530-532.
15. Yungblyud V.T. Sovetsko-kitayskiy raskol v amerikanskoj politike razryadki mezhdunarodnoy napryazhennosti (1968-1973 gg.) / V.T. Yungblyud, T.A. Vorob'eva // Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N.I. Lobachevskogo. - 2018. - № 1. - S. 47-57.
16. Kosov A.P. Vneshnyaya politika SShA v otnoshenii KNR v 1949-1969 gg. / A.P. Kosov // Uchenye zapiski UO «VGU im. P.M. Masherova». - 2012. - T. 14. - S. 118-127.
17. Kosov A.P. Kitayskaya politika administratsii L. Dzhonsona / A.P. Kosov // Nauka - obrazovaniyu, proizvodstvu, ekonomike: materialy KhKh (67) Region. nauch.-prakt. konf. преподаvateley, nauch. sotrudnikov i aspirantov, Vitebsk, 12-13 marta 2015 g.: v 2 t. - Vitebsk, 2015. - T. 1. - S. 282-283.
18. Kosov A.P. Politika SShA v otnoshenii Kitaya v period prezidentstva Dzh.F. Kennedi / A.P. Kosov // Uchenye zapiski UO «VGU imeni P.M. Masherova». - 2015. - T. 19. - S. 85-92.
19. Pellegrin Ch.J. «There are bigger issues at stake»: The Administration of John F. Kennedy and United States-Republic of China Relations, 1961-63 [Elektronnyy resurs] / Ch.J. Pellegrin / John F. Kennedy History, Memory, Legacy: An Interdisciplinary Inquiry. Edited by John Delane Williams, Robert G. Waite and Gregory S. Gordon. - University of North Dakota, 2010. - P. 100-115. - Rezhim dostupa: <http://und.edu/org/jfkconference>.
20. Hilsman R. To Move A Nation: The Politics of Foreign Policy in the Administration of John F. Kennedy / R. Hilsman. - N.-Y.: Doubleday & Co., Inc., 1967. - 602 p.
21. Bush R.C. At Cross Purposes. U.S.-Taiwan Relations since 1942 / R.C. Bush. - N.-Y.: M.E. Sharpe, 2004. - 286 p.
22. Tucker N.B. Taiwan, Hong Kong, and the United States, 1945-1992: uncertain friendships / N.B. Tucker. - N.-Y.: Maxwell Macmillan International, 1994. - 337 p.
23. Background Information Relating to South-East Asia and Vietnam (2-nd Revised Edition). Committee on Foreign Relations. U.S. Senate. - W., 1965.
24. Kusnitz L.A. Public Opinion and Foreign Policy: America's China Policy, 1949-1979 / L.A. Kusnitz. - Westport: Greenwood press, 1984. - 191 p.
25. Li Kuo-ting. The Evolution of Policy behind Taiwan's Development Success / Kuo-ting Li. - New Haven: Yale Univ. Press, 1988. - 189 p.
26. The Times. - L. - 1964. - 1 March.

27. FRUS. 1964-1968. - Vol. XIV. Soviet Union. - W.: United States Government Printing Office, 2001. - 815 p.
28. Yakovlev N.N. Prestupivshie gran' / N.N. Yakovlev. - M.: Mezhdunarodnye otnosheniya, 1970. - 352 s.
29. Mazo E. Nixon. A Political Portrait / E. Mazo, S. Hess. - N.-Y. Harper & Row, 1968. - 326 p.
30. Moorsteen R., Abramowitz M. Remaking China Policy. U.S. - China Relations and Governmental decisionmaking / R. Moorsteen, M. Abramowitz. - Cambridge: Harvard University Press, 1971. - 136 p.
31. Nixon R.M. Asia after Viet Nam [Электронный ресурс] / R.M. Nixon // Foreign Affairs. - 1967. - Vol. 46. - No. 1. - P. 111-125. - Режим доступа до журналу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/1967-10-01/asia-after-viet-nam>.
32. Mesto Kitaya v global'noy politike SShA / [Otv. red. V. P. Lukin]. - M.: Nauka, 1987. - 359 s.

Гончаренко А. В., Клочко Н. А.

кандидат исторических наук, доцент, Сумской национальный аграрный университет (Украина).

кандидат философских наук, Глава Сумской областной государственной администрации (Украина).

КНР ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ США В ПЕРИОД ПРЕЗИДЕНТСТВА ЛИНДОНА ДЖОНСОНА, 1963-1969 гг.

В статье исследована внешняя политика США в отношении КНР во время президентства Л. Джонсона в 1963-1969 гг. Охарактеризованы причины, ход и последствия активизации внешнеполитической стратегии США в китайском направлении в течение исследуемого периода. Исследована практическая реализация Вашингтонской доктрины «сдерживания Китая». Проанализирована роль различных группировок в американском истеблишменте в формировании китайской политики Белого Дома, конкретные внешнеполитические действия администрации президента США Линдон Джонсона по КНР в 1963-1969 гг.

Ключевые слова: США, КНР, Китай, внешняя политика, Линдон Джонсон, американо-китайские отношения, доктрина «сдерживания Китая».

Goncharenko A. V., Klochko M. O.

PhD (History), Associate Professor of Sumy National Agrarian University (Ukraine).

PhD (Philosophy), Sumy Regional State Administration (Ukraine).

THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA IN THE UNITED STATES OF AMERICA FOREIGN POLICY DURING THE PERIOD OF PRESIDENCY LYNDON JOHNSON, 1963-1969

The article researches the US foreign policy towards the PRC during the presidency of L. Johnson in 1963-1969. It describes the reasons, course and consequences of the intensification of the US foreign policy strategy in the Chinese direction during the investigated period. There was explored the practical realization of the doctrine of «deterrence of China» by Washington. The role of various groups in the American establishment in the question of the formation of the Chinese White House policy has been analyzed. The specific foreign policy actions of the administration of the US president Lyndon Johnson on the PRC in 1963-1969 are analyzed.

Despite the presence in the political, academic and social circles of the United States of certain attitudes in favor of the recognition of the People's Republic of China as the political reality of international life, the question of the actual and, more so, legal recognition of China in the second half of the 1960's constantly moved to the background. Even in 1968, when the massive anti-war movement overwhelmed the United States, public opinion polls showed that, despite the critical attitude to the situation in Vietnam, the preservation of Washington's military presence in Indochina was endorsed mainly through the «Chinese factor».

This was mainly contributed to the deployment of a «cultural revolution» in the PRC with its extremism of foreign slogans and installations. China was perceived in the United States as an aggressive, chauvinistic and unpredictable state, capable of any international adventure. The tone of the statements of the US media about the PRC in the mid 60's XX century was invincible hostile. This hostility abruptly collapsed after the Soviet-Chinese border incident in March 1969.

Therefore, while in office in the United States under the administration of the US president Lyndon Johnson in 1963-1969, China's policy in Washington has not undergone dramatic changes and remained focusing on the containment and isolation of the People's Republic of China, as well as the full support of Taiwan. In spite of this, in the late 60's of the twentieth century the objective preconditions began to evolve gradually, which promoted to the normalization of US-China relations in the future, and allowed to resolve most of the controversial issues that ultimately led to the international recognition of the People's Republic of China by the United States of America.

Key words: *the USA, PRC, China, foreign policy, Lyndon Johnson, American-Chinese relations, doctrine of «deterrence of China».*

Отримано 15.11.2018